

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-56>

УДК 338.2

Битов Василь Павлович

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту,

Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5828-0143>**Vasyl Bytov**The Volyn Viacheslav Lypynskyi Institute
of the Private Joint Stock Company "Higher education institution
"The Interregional Academy of Personnel Management"**ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ФАКТОР
СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ****ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT IN THE ECONOMY OF THE STATE**

Анотація. Стаття присвячена надзвичайно важливій організаційній формі бізнесу, а саме підприємству тобто сфері застосування людських зусиль в ринкових умовах по організації виробництва товарів, робіт і послуг для задоволення людських потреб. Сьогодні демократизація економічної системи створює рівні можливості для різних форм господарювання і підприємницької діяльності. Сучасні тенденції економічного розвитку, а також і зарубіжний досвід переконливо доводять, що сьогодні без винахідливих, ініціативних, ділових людей та без розвитку різних форм підприємницької діяльності подальший розвиток мало перспективний. Актуальність теми статті визначається тим як свідчать наші дослідження, що проблема сталого розвитку економіки в державі та і в сучасному світі стає все більш актуальною, і ключовою складовою цього процесу є підприємництво. Підприємництво сьогодні визначає конкурентоспроможність економіки, суспільний прогрес та збалансований розвиток. Сьогодні в період ринкової економіки підприємництво є одним із важливих ключових сегментів ринку, адже саме підприємницька діяльність є дієвою рушійною силою, яка генерує національне багатство держави через створення робочих місць та збільшення валового внутрішнього продукту.

Ключові слова: підприємництво, бізнес, конкуренція, виробництво, прибуток, ресурси, управління, ринкова економіка.

Summary. The article is devoted to an extremely important organizational form of business, namely entrepreneurship, that is, the sphere of application of human efforts in market conditions to organize the production of goods, works and services for satisfaction of human needs. Today, the democratization of the economic system creates equal opportunities for various forms of management and entrepreneurial activity. Modern trends in economic development, as well as foreign experience, convincingly prove that today without inventive, initiative, business people and without the development of various forms of entrepreneurial activity, further development has little prospect. The relevance of the topic of the article is determined by the fact that the problem of sustainable economic development in the state and in the modern world is becoming increasingly relevant, and a key component of this process is entrepreneurship. Entrepreneurship today determines the competitiveness of the economy, social progress and balanced development. Today, in the period of a market economy, entrepreneurship is one of the important key segments of the market, because it is entrepreneurial. The article is devoted to an extremely important role, namely the sphere of organization of production of goods and services and formation of income for the needs of society. Today, the organization of production management is a function of activity is an effective driving force that generates the national wealth of the state through job creation and an increase in gross domestic product. The issue of entrepreneurship as an independent, initiative-based activity associated with the risk of its activities is quite important today, because it is an unlimited scope of application of efforts. After all, entrepreneurship is one of the varieties creative, exploratory and extremely important social activity, and in most countries of the world with a market economy, such activity is considered one of the most prestigious. As the practical reality of today shows, this type of activity is quite significant and relevant, therefore they require detailed analysis and relevant research. Considering the undeniable multifaceted nature of this problem, as scientific community that economic growth and population well-being are possible primarily due to the manifestation of such a desire by society itself,

namely its economic initiative and organization of specific activities. Quite important is the fact that the object of entrepreneurship is its specific type of activity in the spheres of the economy, namely production, commercial and financial, that is, this is specific production, trade, innovative business, intermediary services.

Keywords: entrepreneurship, business, competition, production, profit, resources, management, market economy.

Постановка проблеми. Питання підприємництва як самостійного, ініціативного суб'єкта господарювання, що пов'язане з ризиком своєї діяльності на сьогодні є досить важливим, адже це необмежена сфера застосування людських зусиль. Сьогодні підприємництво являється одним із різновидів творчої, пошукової та надзвичайно важливої соціальної діяльності і в більшості країн світу з ринковою економікою така діяльність вважається однією із найпрестижніших.

Якраз проблема вбачається в тому, що за свідченням певних проведених досліджень та відомостей з практичної діяльності, що окремі питання в розвитку підприємництва потребують вдосконалення і стабільності, а це зокрема питання податкової політики, державної підтримки в окремих новітніх починаннях, вирішення питань щодо ресурсного забезпечення та інше, адже в окремих підприємницьких суб'єктів господарської діяльності, що займаються управлінням виробництва ще не завжди з згаданих та інших причин є результати ефективними. Тому враховуючи обставини нинішнього часу на наш погляд названі питання потребують додаткових досліджень та вивчення, адже тут залучені економічні ресурси, які повинні приносити користь суспільству та як свідчить практична дійсність, що даний вид діяльності є найкращим проявом людського потенціалу який виявляється в суспільному рості та характерному інтелектуальному розвитку особи яка цим займається. Сьогодні впевнено можна сказати посилаючись на відповідні дослідження наукової спільноти, що зростання економіки та добробуту населення можливе насамперед завдяки прояву такого бажання самого суспільства, а саме його господарської ініціативи та організації конкретної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать наукові дослідження та практична дійсність сьогодення, що даний вид діяльності є найкращим проявом людського потенціалу який виявляється в суспільному та економічному зростанні на користь суспільства. Адже проблеми успішного сталого розвитку підприємництва на етапі сучасного стану ринку та повного взаємозв'язку щодо соціально-економічних відносин є досить вагомими та актуальними, тому потребують детального аналізу та відповідних досліджень. Враховуючи незаперечну багатогранність цієї проблеми, про що відомо з практичної підприємницької діяльності, дане питання вимагає сьогодні додаткового вивчення та відповідних досліджень, адже окремі питання висвітлені не повною

мірою і потребують доопрацювання. Відомо, що теоретичні та практичні аспекти підприємницької діяльності досліджувались у працях таких вчених як, Алмашій Я.І. [1], Ситник В.П. [11], Дієсперов В.С. [8], Головатий М.Ф. [4] та інші. Дослідження названих вчених свідчать про те, що саме теоретичні основи та практична діяльність організації підприємницької діяльності дають можливість розглядати підприємництво як соціально значиму виробничу, з можливим ризиком економічну функцію, що створює різноманітні блага суспільству.

Мета статті полягає у розкритті сутності та ролі в українській економіці нинішнього підприємництва як категорію господарської поведінки яка поєднує в собі новаторські, комерційні та організаційні здібності для пошуку нових видів, методів та нових сфер застосування капіталу. Також важливість полягає в узагальненні теоретичних і практичних засад в організації підприємницької справи, адже це заняття, що охоплює економічну діяльність яка поєднує необхідні фактори виробництва, розробляє ефективну технологію, організовує виробництво заради отримання прибутку і що є досить важливим створює при цьому нові необхідні суспільству блага та освоює нові ринки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи тему підприємництва та його роль і безпосередній вплив на економічні перетворення в економічному секторі економіки держави відмітимо, що підприємництво в даний час розвивається в певному соціально-економічному та історичному середовищі, однак для його продуктивної та ефективної діяльності необхідні певні передумови в яких поєднується основа відповідного змісту, що забезпечує його безпосереднє відтворення. Історія підприємництва сягає давніх часів, але передумовами його розвитку як свідчать дослідження стало удосконалення економічних відносин, зростання суспільного поділу праці та розвиток ринкових механізмів. Ключовими передумовами звісно були насамперед поява приватної власності, необхідність пошуку нових ринків, розвиток транспорту та зростання купівельної спроможності населення. Продовжуючи вивчення та дослідження даного питання вбачається, що успішний розвиток підприємництва в нинішніх ринкових умовах можливий при наявності дієвих наступних передумов, а це зокрема економічні, політичні, юридичні та психологічні [2, с. 140]. Економічні передумови, як показують дослідження виникають у зв'язку з монополізацією господарської діяльності та проведенням

роздержавлення і приватизації. Щодо політичних передумов то такі передбачають створення сприятливого політичного клімату для підприємництва це захист всіх форм власності з боку держави, захист конкуренції, а також ефективна податкова, кредитна, митна та інша політика. Юридичні передумови характеризуються тим, що підприємництво ґрунтується на законодавстві, нормативних актах країни які є однаковими для всіх учасників ринку. Важливою є також як свідчать наші дослідження суспільна категорія, яку відносять до психологічної передумови.

З точки зору проведених досліджень щодо названих передумов вбачається насамперед необхідність формування позитивного ставлення суспільства до підприємництва, адже підприємство належить на рівні з іншими до рівних суб'єктів суспільного виробництва. Також досить важливим є державна підтримка, а саме при формуванні та розвитку підприємницької діяльності не в конкретній сфері її діяльності, а в питаннях необхідного економічного регулювання через систему законодавства і фінансово-кредитні механізми, що передбачені Законом України «Про підприємництво» та Господарським кодексом України [7, с. 107–120].

Адже як свідчать проведені дослідження об'єктом праці підприємництва являється його певний вид діяльності у сферах економіки, а саме виробничій, комерційній і фінансовій тобто це конкретне виробництво, торгівля, інноваційна справа, посередницькі послуги, операції з цінними паперами, які матеріалізуються у вироблюваній продукції, чи у певних послугах, або інформації. Практичним висновком з цього є той факт, що підприємництво сьогодні є прискорювачем економічного зростання країни так як стимулює господарську діяльність, підтримує конкуренцію та сприяє оновленню економіки в цілому [5, с. 40–74]. Адже стимулюючи конкуренцію, сприяє оновленню виробництва, створює нові робочі місця та є каталізатором економічного розвитку, забезпечуючи при цьому насичення ринку товарами та послугами. Тобто конкурентне середовище, яке створюється завдяки підприємництву, змушує компанії підвищувати якість, знижувати ціни та покращувати сервіс. Відмічаючи винятково важливу роль підприємництва в економічному полі його діяльності слід відмітити окремі функції на які спирається підприємництво і опановує їх з метою якісної та ефективної роботи. Дослідження свідчать про важливість наступних функцій підприємництва і це зокрема такі: управлінська, ресурсна, соціальна, інноваційна та ризикова. Наведемо короткий зміст і значення названих функцій. Насамперед управлінська функція яка передбачає планування та організаційну координацію завдання і контроль виконання, а також спрямованість зусиль на які можна спиратись роз-

починаючи справу та яким чином визначені цілі мають бути досягнуті. Ресурсна функція передбачає залучення та ефективне використання всіх наявних ресурсів таких як фінансових, трудових, матеріальних. Винятково важливою як свідчать наші дослідження являється одна з найхарактерніших функцій цивілізованого підприємництва є соціальна функція яка пояснюється тим, що кожний підприємець, реалізуючи власні цілі, водночас здійснює господарську діяльність в інтересах та необхідних благах суспільству. Інноваційна функція пояснюється в тім, що підприємці впроваджують нові технології, нові ідеї щодо покращення якості продуктів та послуг, що разом з цим веде до оновлення існуючої техніко-технологічної бази. Ризикова функція в підприємницькій діяльності як засвідчують проведені нами дослідження пояснюється тим, що часто рішення приймаються в умовах невизначеності, адже як свідчить практика, що підприємець це самостійний агент ринку, котрий діє на свій страх і ризик, під особисту відповідальність за результати бізнесової діяльності. Аналізуючи питання щодо використання підприємством названих функцій вбачається цілеспрямована його діяльність, яка показує відповідні переваги в суспільно корисній праці. Адже ефективне та раціональне використання наявних ресурсів яскраво вирізняє підприємництво в суспільстві. Досить важливим є те, що підприємець може краще працювати на споживача, швидше прогнозуючи його запити і потреби та організовувати відповідно виробництво [3, с. 117].

Щодо вивчення і дослідження структури самого процесу відтворення та змісту діяльності то як відомо виділяють такі основні види підприємництва, а саме: виробниче, комерційне та фінансове підприємництво. Сьогодні підприємницька діяльність може бути класифікована по різним признакам, що надають їй ознаку виду діяльності, а це зокрема в залежності від форм власності та кількості власників, організаційно-правових та організаційно-економічних форм, а також ступеню використання найманої праці тощо. Так зокрема за кількістю власників підприємницька діяльність може бути індивідуальною та колективною тоді при індивідуальному підприємництві власність належить одній фізичній особі, а колективному підприємництву власність належить одночасно декільком суб'єктам з певною долею кожного з них або без певних долів. Володіння, використання та розпорядження майном, яке знаходиться у колективній власності, здійснюється за узгодженням усіх власників.

Як свідчать проведені дослідження з цього важливого питання, що ведучим і самим важливим в даний час являється виробниче підприємництво, адже тут здійснюється виробництво продукції, товарів, робіт, надаються послуги та інші потрібні речі для потреб людини. Адже виробни-

цтво як відомо є запланованим процесом упорядкування та координації відповідних дій у просторі й часі по виготовленні продукції для задоволення потреб споживачів і отримання підприємницького прибутку. Дослідження свідчать, що на практиці виробниче підприємництво широко залучає інновації, передові ефективні технології та необхідний інформаційний ресурс заради налагодження продуктивної та результативної праці. [5, с. 200–220]. Щодо комерційного підприємництва то сферою його діяльності є товарні біржі та торгові організації тобто основний зміст комерційного підприємництва являє собою діяльність, що передбачає укладання угод по купівлі – продажу після чого здійснюється перепродаж придбаних товарів чи послуг. Даний вид діяльності, а саме комерційної справи як свідчать проведені дослідження потребує вивчення стану ринку, проведення маркетингового його аналізу з метою успішного просування товарів до кінцевого споживача та реалізацію товарів покупцю й одержання виторгу.

Особливістю діяльності фінансового підприємництва є комерційні банки та фондові біржі. У сфері його діяльності є обіг та обмін вартостей, адже фінансове підприємництво проникає у виробничу та комерційну діяльність, хоча може і самостійно охоплювати банківську, страхову справу та інші справи. Фінансове підприємництво сприяє розвитку економічних перетворень через комерційні банки, які кредитують на платній основі господарюючі суб'єкти, а також здійснює операції із залучення та розміщення коштів та проводить інші розрахункові операції за дорученням клієнтів. Щодо фондової біржі як складової фінансового підприємництва то це оформлений, регулярно функціонуючий ринок цінних паперів, що сприяє підвищенню мобільності капіталу і виявленню реальної вартості активів. Сам принцип функціонування фондової біржі ґрунтується на оперативному регулюванні попиту та пропозиції. На фондовій біржі проводяться котирування цінних паперів. Вони складаються в регулярній оцінці фахівцями котирувального відділу біржі, курсів покупців і курсів продавців по всіх цінних паперах, що проходять через біржу [6, с. 30–39].

Досліджуючи це важливе питання вважаємо відмітити особливу важливість і значиму роль дієвої та результативної діяльності підприємництва у необхідному сьогодні економічному зростанні без винятку всіх секторів економіки держави. Нами проводилися певні дослідження, що стосуються основного в діяльності підприємця це отримання доходу. Проведені дослідження показують, що підприємець насамперед реалізує поряд зі всім іншим свій особистий приватний інтерес та організовує справу таким чином, щоб мати від неї найбільшу вигоду, а саме одержати дохід. Однак, перш ніж його одержати, підприємець несе певні витрати і це насамперед придбання сировини, інших ресурсів, обладнання, витрати на оплату праці найманих робітників та інші. Як свідчать проведені дослідження, підприємець отримує дохід лише тоді, коли загальні витрати будуть меншими від виручки одержаної за реалізовану продукцію чи надані послуги, а величина чистого прибутку, що є власністю підприємця настає після сплати існуючих норм податкових платежів.

Висновки. В даній статті окреслено теоретичні та практичні аспекти організації підприємницької діяльності її економічний зміст та беззаперечну роль і значення в розвитку економічних перетворень. В статті за результатами досліджень відображено головну сутність підприємництва, що відіграє ключову роль у формуванні ринкової економіки, адже підприємництво створює нові робочі місця та формує новий прошарок суспільства, а саме власників. Суттєво відображено та охарактеризовано роль основних функцій та видів, що здійснюють підприємницькі структури як одноособово, а також у їх поєднанні, які організовують надзвичайно важливу діяльність по створенню споживчих благ для потреб суспільства. Важливим висновком проведених досліджень беззаперечним є той факт, що в умовах ринку підприємництво стає новою рушійною силою по впровадженню нових технологій, модернізації існуючої виробничої бази, що сприяє техніко-інноваційному прогресу та широко сприяє досягненню соціальних цілей для підвищення рівня життєвих благ суспільства.

Список використаних джерел:

1. Алмашій Я.І. Антикризове фінансове управління підприємством: сутність та механізми реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 12. С. 66–69.
2. Бойчик І.М., Харів П.С., Хопчпн М.І., Піча Ю.В. Економіка підприємства. Київ : «Каравела»; Львів: «Новий світ – 2000», 2001. 298с. С. 140.
3. Бондар Н.М., Макаровська Т.П. Економіка підприємства. підручник. Київ : МАУП, 2003. 268 с. С.117.
4. Головатий М.Ф. Управлінські аспекти соціальної роботи. Київ: 2004. 365 с.
5. Горбач Л.М., Котляров В.О. Економіка підприємства. Київ: «Кондор – 2021», 597 с. С. 40–74.
6. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг. Навчальний посібник. Київ: «Кондор – 2006» 435 с. С. 30–39.
7. Гавкалова Н.Л. Управління ефективністю менеджменту персоналу: монографія. Харків : ХНЕУ, 2011. 295 с. С. 107–120.
8. Дієсперов В.С. Економіка сільськогосподарської праці. Київ: ІАЕ УААН, 2004. 488 с. 9.
9. Дорошенко Л.С. Управління трудовими ресурсами: навчальний посібник Київ: МАУП, 1997. 60 с.

10. Калініченко О.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2012. 600 с.
11. Ситник В.П. Трансформація АПК України в ринкові умови. Київ: Інститут аграрної економіки УААН, 2002. 517 с.

References:

1. Almashii Ya. I. (2015) Antykrizove finansove upravlinnia pidpriemstvom: sutnist ta mekhanizmy realizatsii [Anti-crisis financial management of an enterprise: essence and implementation mechanisms]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu Seriya : Ekonomika i menedzhment*. Vyp. 12. S. 66–69. (in Ukrainian)
2. Boichyk I. M., Khariv P. S., Khopchyn M. I., Picha Y. V. (2001) *Ekonomika pidpriemstva* [Economics of enterprise]: Kyiv: "Karavela"; Lviv: "Novyisvit 2000". 298 p, p. 124. (in Ukrainian)
3. Bondar N. M., Makarovska T. P. (2003) *Ekonomika pidpriemstva* [Economics of entrepreneurship]: pidruchnyk. Kyiv: MAUP, 298 p, p. 106. (in Ukrainian)
4. Holovatiy M. F. *Upravlinski aspekty sotsialnoi roboty*. [Administrative aspects of social work]: Kyiv: 2004. 365 p. (in Ukrainian)
5. Horbach L. M., Kotliarov V. O. (2021) *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise Economics]: Kyiv: "Condor – 2021", 597 p, p. 40–74. (in Ukrainian)
6. Horbach L. M., Kaun O. B. *Rynok finansovykh poslug Navchalnyi posibnyk*. [Market of financial services]: Kyiv: "Kondor – 2006" 435 p, p. 30–39. (in Ukrainian)
7. Havkalova N. L. (2011) *Upravlinnia efektyvnistiu menedzhmentu personalu* [Managing the effectiveness of human resources management]: monograph. Kharkiv: KhNEU, 295 p, pp. 107–120. (in Ukrainian)
8. Diiesperov V. S. (2004) *Ekonomika silskohospodarskoi pratsi*. [Economics of agricultural labor]. Kyiv: IAE UAAN, 488 p. (in Ukrainian)
9. Doroshenko L. S. (1997) *Upravlinnia trudovymy resursamy*. [Human resources management]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: MAUP, 60 p. (in Ukrainian)
10. Kalinichenko O. V. (2012) *Ekonomika pidpriemstva*: [Economics of entrepreneurship]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Kondor, 600 p. (in Ukrainian)
11. Sytnyk V. P. (2002) *Transformatsiia APK Ukrainy v rynkovi umovy* [Transformation of Ukraine's agro-industrial complex into market conditions]. Kyiv: Instytut ahrarnoi ekonomiky UAAN, 517 p. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 08.12.2025